

KOMUNIKACIJA U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama

monografija, urednice Marijana Češi, Mirela Barbaroša – Šikić
Naklada Slap i Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007.

Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika - Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama monografija je koju su uredile Marijana Češi i Mirela Barbaroša – Šikić, a izašla je u izdanju Naklade Slap i Agencije za odgoj i obrazovanje 2007. godine.

Knjiga prati Prvi simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika koji je nastojao povezati sve one koji sudjeluju u poučavanju hrvatskoga jezika u cijeloj obrazovnoj vertikali. Iako je zajednički nazivnik hrvatski jezik i nastava hrvatskoga jezika, temama se pristupalo interdisciplinarno. Radovi se odnose na poučavanje i učenje hrvatskoga jezika u najširem značenju što obuhvaća pristupe, metode, udžbenike, vrjednovanje, na radove koji su prilog nastavi književnosti i na one koji pogovaraju o ulozi medija i potrebi medijske pismenosti.

Kratak prikaz radova tek je naznaka zanimljivih tema koje su problematizirane u ovoj Monografiji.

U radu autorice Zrinke Jelaske *Teorijski okviri jezikoslovnomu znanju u novim školskim programima hrvatskoga jezika* govori se o novom teorijskom okviru jezikoslovnomu znanju koji je suprotstavljen dosadašnjim programima nastave hrvatskoga

jezika koji su pretpostavljali i programirali usvajanje mnoštva jezikoslovnih pojmova i pravila.

O odnosu između znanja o jeziku i jezičnoga znanja govori se s aspekta tvoraca nastavnih programa, jer su upravo oni predstavnici određenih teorija. Tako se daje prikaz generativne teorije kojoj je jezična sposobnost (urođenost) temelj usvajanja jezika, zatim konstruktivističke teorije kojoj je iskustvo (međudjelovanje) temelj usvajanja jezika. Ni jedan od navedena dva teorijska pristupa nije prevagnuo.

Znanstvena proučavanja na kojima su utemeljeni novi planovi jezičnih predmeta u HNOSU (Hrvatski nacionalni obrazovni standard) dijelom se oslanjaju u novija lingvistička strujanja i discipline, ali i na spoznaje, metode i pristupe iz interdisciplinarnih područja.

Autorica govori o neželjenoj pojavi poznatoj kao jezični strah koji nastaje kao trajna posljedica neprimjerenosti jezičnoga gradiva dobi djeteta. Govori se zatim o izravnom i neizravnom poučavanju jezika. Izravno – znači da se pravilo izriče riječima, a neizravno se temelji na učenikovu otkrivanju jezičnih pravila.

Neobično je važno poticati jezično iskustvo koje vodi osvještavanju i

razvijanju komunikacijske sposobnosti i u konačnici ovladavanju jezikoslovnim znanjem.

Dunja Pavličević - Franić u radu *Standardnojezična normativnost i/ili komunikacijska funkcionalnost u procesu usvajanja hrvatskoga jezika* problematizira naslovnu sintagmu. Standardnojezična normativnost odnosi se na razvoj lingvističke kompetencije, a komunikacijska funkcionalnost podrazumijeva poticanje komunikacijske kompetencije. Dok se lingvistička kompetencija odnosi na učenje o jeziku, komunikacijska kompetencija temelj je konkretnom učenju jezika.

U školskoj praksi još uvijek prevladava gramatičnost nasuprot pragmatičnosti, a normativnost je važnija od funkcionalnosti.

U radu se problematizira, kaže na kraju autorica, dvojni odnos "gramatike govora" i "logike govora" u hrvatskom školskom sustavu te njihov utjecaj na usvajanje, učenje i poučavanje hrvatskoga standardnoga jezika.

Kao što autorica Mirjana Vilke ponuđenim alternativnim naslovom *Komunikacijski pristup ili Hajde da se i mi jednom okoristimo već otkrivenom toplom vodom* najavljuje, slijedi tekst koji sadržajno i stilski odgovara čitateljevim očekivanjima. Riječ je o pojmu komunikacijske kompetencije koja je, kako kaže autorica, postala imperativ u *Globalnom selu zvanom Planet Zemlja*. To znači da "topla voda" prodrila je prvo u nastavu stranih jezika, ponajprije engleskoga. U školi treba potaknuti djetetovu želju da govori jer je to

preduvjet uspješne komunikacije. Donedavni pristupi učenju jezika, što je vidljivo u nastavnim programima i udžbenicima, temeljio se na učenju gramatike što je bilo, kako kaže autorica, kontraproduktivno.

Osim što autorica iznosi kratak povijesni pregled pojma komunikacijska kompetencija, nudi primjer kurikula materinskoga jezika u Novom Zelandu s pomoću kojega se potiče razvoj komunikacijske kompetencije. Stoga i u nas treba nastavne programe prilagoditi kognitivnim sposobnostima učenika i poticati komunikacijsku kompetenciju.

Autorica Milica Mihaljević u radu *Međuudžbenička i unutarudžbenička sinonimija i nepodudarni terminološki sustavi* problematizira pojavu koja nije znakovita samo u udžbenicima za hrvatski jezik. Određena nedosljednost, neusklađenost nazivlja prisutna je u školskim udžbenicima za različite predmete.

Kako autorica kaže, dok je sinonimija u književnomjetničkom tekstu poželjna i znak je jezičnoga bogatstva, u znanstvenome, a pogotovo u pedagoškome stilu, ona otežava razumijevanje. Posebno treba ukazati na opasnosti terminološke neujednačenosti u školskim knjigama, jer udžbenik je prvi, osnovni, najčešće i jedini pisani izvor iz koga učenik pobire obavijesti o jeziku.

Analiza udžbenika pokazala je terminološke neujednačenosti, netočne definicije pa čak i lektorske propuste i pogrješke.

Autorica govori o potrebi njihova uklanjanja, a pritom nudi određena rješenja.

Lana Hudeček temeljem analize gimnazijskih udžbenika ukazala je na nedosljednosti i pogreške u njima u radu *Pogreške i nedosljednosti u gimnazijskim udžbenicima i jezičnim priručnicima*. Razlučuje dvojnost razloga takvoj pojavi pa zaključuje da nedosljednosti proizlaze iz neriješenosti nekih pitanja na znanstvenoj razini i iz neusklađenosti nekih rješenja sa školskim potrebama.

Svoju analizu i promišljanja potkrjepljuje primjerima i ističe potrebu veće pomnosti u pisanju (i recenziranju) jezičnih udžbenika.

Nives Opačić u svom ističe, kako i sam naslov kaže, *Još jednu tvorbenu nelogičnost*. Rad se odnosi na tvorbu glagolskih pridjeva trpnih, odnosno na to kako se ona tumači u gramatikama propisanima za školsku upotrebu. Autorica tvrdi da je tvorba opisana na nepraktičan i nerazumljiv način i da analiza starijih i novijih gramatika pokazuje neujednačenost. U opisu i prikazu navedene tvorbe upućuje na jednu stariju gramatiku (Brabec-Hraste, Živković) i na rješenja koja se u njoj nude.

U objašnjavanju i približavanju jezičnih pojava i pitanja učitelj mora imati uvid u raspoloživu literaturu kako bi usporednom analizom odabrao učenicima najprimjerenija tumačenja.

U svom radu *Poučavanje gramatike i oblikovanje nastavnoga sata: primjer obrade sklonidbe i padeža* autorice Marijana Češi i Zrinka Jelaska pišu kako nastava jezika treba osposobiti učenike za stjecanje funkcionalnih znanja i funkcionalne pismenosti, ali istodobno poučiti

učenika kako učiti. Nastavu treba organizirati i oblikovati u suvremenim sustavima.

Potrebno je provoditi postupno jezično osvješćivanje. Važno je da ne treba poistovjećivati nastavnu temu i nastavni sat jer tema kao što je sklonidba imenica (u V. razredu), prelazi jedan sat.

Jezično gradivo približava se djeci komunikacijskim i funkcionalnim pristupom. Navedeni je zahtjev oprimgjeren obradom sklonidbe i padeža.

Karol Visinko govori o *Procesu stjecanja pismenosti* u nastavi hrvatskoga jezika posebno mjesto ima područje jezičnog izražavanja koje je samostalna cjelina, ali unutarpredmetnom korelacijom povezana s ostalim područjima. Autorica ističe važnost jezičnoga izražavanja, navodi zadaće tog područja. Određuje pojam pismenosti, sastavnice i put njezina poticanja i razvijanja u školi.

Pisanje se javlja u suodnosu s govorenjem, što mora biti svjestan učitelj hrvatskoga jezika. Autorica ističe kako je taj odnos dijakronijski, tj. da pisana uporaba jezika proizlazi iz govorne i da zahtijeva kontekstualizaciju i visok stupanj apstrakcije.

Sustavnu provjeru učenikove pismenosti ne treba provoditi prije kraja osnovnoga školovanja. Bitne sastavnice pismenosti očevidne su u učeničkim sastavcima jer se u njima iskazuje stupanj sposobnosti i vještine stvaranja vezanoga teksta. Teorija vrjednovanja pisanoga izražavanja skromna je u svojoj objektivnosti i

egzaktnosti zato što je pismenost kompleksan pojam, kaže autorica, i navodi dosadašnja istraživanja. Također navodi model vrjednovanja po kojem se ističu sastavnice: A) smisaono, strukturno i kompozicijsko jedinstvo teksta, B) uporaba izražajnih sredstava – jezik i stil, C) gramatika i pravopis.

Svemu navedenom pridružuje i stvaralaštvo, ističući:

1. originalnost učenikova pisanja u odnosu na tek dobro sastavljen tekst i

2. utjecaj književnoga na sadržaj i izraz učeničkoga teksta.

U konačnici izdvaja i učiteljevu ulogu u razvijanju učenikove pismenosti.

Krešimir Bagić govori o *Figurativnosti reklamnog diskurza*. Autor polazi od određenja pojma reklame dajući i povijesni presjek poruka koje se mogu shvatiti kao reklamne. Zatim navodi da je reklamni diskurz prevalio put od verbalne preko slikovne do multimedijske poruke.

Autor se u radu usmjerio na retorička obilježja reklamnih poruka izdvojivši ponavljanje, tropološku antropomorfizaciju i paradoksalnost kao osnovna figurativna obilježja te evokativnost kao ključnu karakteristiku suvremenoga reklamnoga diskurza.

Mladen Machiedo piše o *Mogućnost primjene književnog zemljopisa Carla Dionisottia (1908-1998) na hrvatsku književnost*.

Autor se u svom radu osvrće na djelo Carla Dionisottija *Zemljopis i povijest talijanske književnosti* te se vraća na jednu svoju staru ideju da se Dionisottijeva zemljopisno-povijesna

metoda primijeni na hrvatsku književnost.

Kako tu njegovu ideju nije u međuvremenu nitko ostvario, autor joj se vratio iznijevši je u ovom radu, iako je sam autoironijski primijetio da je padobranac u kroatistici.

Julijana Matanović u tekstu *Fabrijevi romani – četiri u jednom* na početku izriče osobni stav da su za nju romani Nedjeljka Fabrija najbliži njezinu poimanju prave literature. Promišljanje polazi od subjektivnoga stava (a što je u našim naklonostima doli svojevrsni literarni eros), ali u daljem tekstu problematizira i kako sama kaže upozorava:

- na nacionalnu književnu tradiciju na koju se nastavljaju Fabrijevi romani

- na Fabrijevo esejističko tematiziranje povijesnosti i dokumentarnosti

- na dominantne suvremene romaneskne modele koji vladaju književnom scenom u trenutku kada se pojavljuje Fabrijev prvi roman

- na autorovo tretiranje povijesti u pripovijetkama koje su ispisivane i objavljivane prije prijelaza na romanesknu praksu.

Slijede iscrpna opimjerena promišljanja o svemu navedenom.

U radu Mile Jelavić *Dječja prava u medijima – zakonski okvir* navode se tri međunarodne i devet nacionalnih propisa i dokumenata koji se odnose na dječja prava u medijima. Njima se štiti identitet i privatnost djeteta. Djeca, kao i odrasli dijele i prostor utjecaja medija i zato je važno na koji će način djeca biti tretirana u medijskom prostoru.

Maja Gabelica Šupljika u tekstu *Dijete između pozitivnih i negativnih sadržaja u medijima* (pogled iz Ureda pravobraniteljice za djecu) kaže da je zaštićenost djece u medijima i putem medija tema od posebnog interesa. Kako su djeca konzumenti medijskih sadržaja potrebno je voditi računa o stvaranju što više emisija s prosocijalnim sadržajima. Istraživanja su pokazala da takve emisije imaju snažniji pozitivan utjecaj na djecu no što emisije s agresivnim ili antisocijalnim temama imaju negativan.

Važno je stoga etička odgovornost odraslih, ali i medijska pismenost djece kako bi imala kritičan i vrjednujući odnos prema medijima. Autorica završava zahtjevom o postavljanju jasnih etičkih standarda tretiranja djece u medijima.

Ova će monografija svojim raznolikim sadržajima i aktualnim temama zasigurno naći put do čitatelja.

dr. sc. Irena Vodopija